



Comparative Analysis of Cultural and Psychological Content of Feminine Emotions in the Poetry of Najme Zare, Roza Jamali, Maryam Jafari with the Poetry of Ghada Al-Saman

Fateme Taghinezhad^{1*}, Seyyed Mohtasham Mohammadi²
Ali Mohammad Mahmoudi^{3*}

1. Ph.D. Student, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Salman Farsi University, Kazerun, Kazerun, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Salman Farsi University of Kazerun, Kazerun, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Salman Farsi University of Kazerun, Kazerun, Iran.

Citation: Taghinezhad, F., Mohammadi, S. M., & Mahmoudi, A. M. (2022). Comparative analysis of content and feminine emotions in the poetry of Najme Zare, Roza Jamali, Maryam Jafari with the poetry of Ghada Al-Saman. *Journal of Woman Cultural Psychology*, 14(55), 83-95.

<https://doi.org/10.22034/jwcp.2023.701928>

[20.1001.1.20088426.1402.14.55.6.9](https://orcid.org/20.1001.1.20088426.1402.14.55.6.9)

ARTICLE INFO

Received: 29.12.2022

Accepted: 16.03.2023

Corresponding Author:
Fateme Taghinezhad

Email:

ameneh.taghinezhad1361@gmail.com

Keywords:

Cultural and
psychological content
of feminine emotions
Najme Zare's poems
Maryam Jafari's sonnets
Roza Jamali's poems
Ghada Al-Saman's poems

Abstract

The research was aimed to compare cultural and psychological feminine emotions content of Najme Zare, Maryam Jafari and Roza Jamali with Ghada Al-Samman poetries. The research universe included all the poems of Najme Zare, Maryam Jafari, Roza Jamali and Ghada Al-Samman. The sample encompassed the poems related to cultural and psychological feminine emotions content of the poets. The method was descriptive-analytical. To collect data library method via note taking was processed. The results showed that one of the important themes was the discussion of cultural and psychological content and their signs, which each female poet had a different and sometimes common understanding according to the mentality and culture of their society. Another important and common subject in the poems of these poets was romantic language and female lyrics. Each poet had her own romantic language, which in some cases were similar and sometimes different from Ghada al-Samman. The all-embracing emotional theme of Najme Zare's poem was sadness and separation from the beloved. Maryam Jafari's romantic and social odes was more special in terms of female's discourse and language. Roza Jamali's poems were based on female imagination and showed most of the female romantic themes in the form of symbols, and her poems used more emotional and feminine words compared to other two Iranian poets. In the case of Ghada Al-Samman, there was a combination of the mentioned cases of these three Iranian poets in her feminine romantic language; It means that it was both a poet complaining about the separation of a lover and a defense of women's rights.



Extended abstract

Introduction: Researchers of language sociology believe that one of the social factors that influence the writing style is whether the author is male or female. The influence of gender could be seen in different phonetic, syntactic, lexical, and semantic fields. Culture is also considered an important factor in this context. In fact, culture includes the most invisible and also the most obvious part of human life. Values constitute the innermost and most fundamental element of culture, which are the source of all behavior, states, and functions of the individual and society. Culture determines the life course of the members of a society and affects all aspects of life including psychological, economic, social, communication, behavior and mental processes of men and women. It can be effective on the process of speech and expression of their emotions. In this cultural context, the art of writing of women and men is also affected. This issue is effective in the content of the text that men and women wrote. Najme Zare and Maryam Jafari are Iranian poets whose poems are in the form of Ghazals, and the features of women's modern Ghazals have been greatly expressed in their poems. The cultural and psychological feminine emotions content of these poets were characterized by the use of feminine emotional words and a totally feminine expression with psychological, cultural, and social characteristics and especially the presence of female language; sentences that convey a feminine emotional tone to the audience and also elements that were somehow related to femininity. Considering the importance of comparative literature and paying more attention to the research about women's poetry and language, the aim of this study was comparative analysis of cultural and psychological feminine emotions content in the poems of Najme Zare, Maryam Jafari, and Roza Jamali with the poetry of Ghadah Al-Samman's.

Method: The research method was descriptive-analytical. The research population included all the poems of Najme Zare, Maryam Jafari, Roza Jamali, and Ghadah Al-Samman. The research sample was poems related to cultural and psychological feminine emotions content of the poets. The method was descriptive-analytical. To collect data library method via note taking was processed.

Results: The results showed that one of the important themes was the discussion of cultural and psychological feminine emotions content and their signs, which each female poet had a different and sometimes common understanding according to the mentality and culture of their society. Another important and common subject in the poems of these poets was romantic language and female lyrics. Each poet had her own romantic language, which in some cases were similar and sometimes different from Ghada Al-Samman. The all-embracing emotional theme of Najme Zare's poem was sadness and separation from the beloved. Maryam Jafari's romantic and social odes was more special in terms of female's discourse and language. Roza Jamali's poems were based on female imagination and showed most of the female romantic themes in the form of symbols, and her poems used more emotional and feminine words compared to other two Iranian poets. In the case of Ghada Al-Samman, there was a combination of the mentioned cases of these three Iranian poets in her feminine romantic language; It meant that it was both a poet complaining about theseparation of a lover and a defense of women's rights.

Conclusion: Every Iranian poetess had her own romantic feminine language, which



in some cases was similar and sometimes different from Ghadeh Al-Samman. The overarching cultural and psychological feminine emotions theme of Najme Zare's poem was the sadness of being away from her beloved. Her feminine sorrow had a psychological aspect and her poems somehow showed that she had surrendered to the situation. Jafari's romantic and social protest Ghazal was also prominent in the field of female's discourse and language. Jamali's poems were based on feminine imagination that showed most of the feminine romantic themes in the form of codes and symbols. If we compare this poet's poems with those of Jafari and Zare in terms of the use of feminine emotional words, it must be said that Jamali's language was more feminine. In the case of Ghadah Al-Samman, in addition to romantic and feminine themes, the general theme of her poetry was a complaint about the separation of her beloved and the defense of women's rights. Each of these four poets was a special romantic female voice of their time, and their poems shared archetypal signs and female discourse. Successive reference to colors was one of the characteristics of women poets and feminine poetry.

Authors Contributions: Mrs Fatemeh Taghinezhad: General design of the article, ideation and editing and corresponding author. Dr. Seyyed Mohtasham Mohammadi: Designing the general framework, analyzing the content and editing the article. Dr. Ali Mohammad Mahmoudi: Designing the general framework, analyzing the content and editing the article. This article is adapted from the Doctoty's thesis of the Mrs Fatemeh Taghinezhad under the guidance of the Dr. Seyyed Mohtasham Mohammadi and the advice of the Dr. Ali Mohammad Mahmoudi. All authors reviewed and approved the final manuscript.

Acknowledgments: We thank and appreciate the honorable participants and people who cooperated in the processing this research.

Conflict of interest: The authors declared there are no conflicts of interest this article.

Funding: This article did not receive any financial support.

<https://doi.org/10.22034/jwcp.2023.701928>

20.1001.1.20088426.1402.14.55.6.9

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱۰/۰۸

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۱۲/۲۵

تحلیل تطبیقی محتوای فرهنگی و روان‌شناختی عواطف زنانه در اشعار نجمه زارع، رزا جمالی و مریم جعفری با شعر غاده السمان

فاطمه تقی‌نژاد^{۱*}، سید محتشم محمدی^۲، علی محمد محمودی^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سلمان فارسی کازرون، کازرون، ایران.
۲. استادیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سلمان فارسی کازرون، کازرون، ایران.
۳. استادیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سلمان فارسی کازرون، کازرون، ایران.

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تحلیل تطبیقی محتوای فرهنگی و روان‌شناختی عواطف زنانه در اشعار نجمه زارع، مریم جعفری و رزا جمالی با شعر غاده السمان بود. جامعه پژوهش شامل کلیه اشعار نجمه زارع، مریم جعفری، رزا جمالی و اشعار غاده السمان می‌باشد. نمونه پژوهش اشعار مربوط به محتوای فرهنگی و روان‌شناختی عواطف زنانه شاعران مذکور بود. روش پژوهش توصیفی - تحلیلی است. جمع آوری اطلاعات کتابخانه‌ای و به صورت فیش‌برداری انجام شد. یافته‌ها نشان داد که یکی از مضامین مهم شعر زنان، بحث محتوای فرهنگی و روان‌شناختی و نشانه‌های آن است که هر کدام از شاعران زن با توجه به ذهنیت و فرهنگ جامعه خود برداشت متفاوت و گاه مشترک از آن‌ها دارند. از موارد مهم و مشترک دیگر در اشعار این شاعران، زبان عاشقانه و تغزلی زنانه بود. این شاعران هر کدام به نوعی زبان رمانتیک عاشقانه خاص خود را داشته‌اند که در بعضی موارد به غاده‌السمان شبیه و گاه متفاوت بودند. بن‌مایه فراگیر عاطفی شعر نجمه زارع اندوه و دوری از محبوب است. غزل عاشقانه و اجتماعی مریم جعفری در بحث گفتمان و زبان زنانه خاص تر بود. اشعار رزا جمالی بر پایه تخیل زنانه بود و بیشتر مضامین رمانتیک زنانه را در قالب رمز و نماد نشان داده است و اشعار وی از لحاظ کاربرد کلمات احساسی و زنانه در مقایسه با دو شاعر ایرانی دیگر بیشتر است. در مورد غاده‌السمان ترکیبی از موارد ذکر شده این سه شاعر ایرانی در زبان رمانتیک زنانه‌اش وجود دارد؛ یعنی هم شاعری گلابه‌مند از فراق معشوق و هم دفاع از حقوق زنان است.

کلیدواژگان: محتوای فرهنگی و روان‌شناختی عواطف زنانه، اشعار نجمه زارع، اشعار مریم جعفری، اشعار رزا جمالی، اشعار غاده‌السمان

ادبیات معاصر با گسترش زبان زنانه دست‌خوش تغییرات خاصی شده است. از جمله تجربه‌ها، دغدغه‌ها و احساسات زنانه به نوشته‌های ادبی راه یافته است. محققان جامعه‌شناسی زبان بر این باورند که مرد یا زن بودن نویسنده یکی از عوامل اجتماعی مؤثر در سبک نوشتار است. تأثیر جنسیت در حوزه‌های مختلف آوایی، نحوی، واژگانی و معنایی دیده می‌شود. «مسائل جنسیتی در تمام ابعاد تولید و تجربه بشری از جمله تولید و تجربه ادبی نقش دارند» (Tyson, 1998, Translated by Hosseinzade & Hosseini, 2008) و فرهنگ نیز در این بستر عاملی مهمی شمرده می‌شود. در واقع فرهنگ، نامرئی‌ترین و نیز آشکارترین بخش از زندگی بشر را شامل می‌شود و ارزش‌ها، درونی‌ترین و اساسی‌ترین عنصر فرهنگ را تشکیل می‌دهند که منشأ همه رفتار و حالات و عملکردهای فرد و جامعه‌اند (Manafi Sharafabad & Zamani, 2012). فرهنگ تعیین‌کننده سیر زندگی اعضای یک جامعه است و تمام ابعاد زندگی از جمله روان‌شناسی، اقتصادی، اجتماعی، ارتباطی، رفتار و فرایندهای ذهنی زنان و مردان را تحت تأثیر قرار می‌دهد و می‌تواند بر فرایند گفتار و ابراز عواطف ایشان نیز مؤثر باشد و در این بستر فرهنگی، هنر نویسندگی زنان و مردان نیز تحت تأثیر قرار می‌گیرد (Adebayo & Ilori, 2013). این موضوع در محتوای متنی که زنان و مردان به رشته تحریر در می‌آورند مؤثر است. به عنوان مثال، زنان گاهی به شیوه مردانه و مردان گاهی به شیوه زنانه می‌نویسند (Sixo, 1976, Translated by Ahmadi Khorasani & et al., 2007) که این نکته خود نمادی از اثر روان‌شناسی فرهنگی بر نویسندگی و شاعری افراد می‌باشد. بازگشت به ایام و سنین کودکی (nostalgia) و یادآوری دوران خوب کودکی و روزهای پر از شادی خردسالی، یکی از مضامین دلخواه زنان و ویژگی زنانه‌نویسی در ادبیات است؛ زیرا این موضوع روان‌شناختی، کمبودهای عاطفی و روحی زنان را پر می‌کند، و به تعبیری «فرو رفتن در عالم رویا و خیال‌پردازی بیش از آن که مردانه باشد زنانه است» (Woolf, 1929, Translated by Noorbakhsh, 2004). اغلب به دلیل این که از دیدگاه روان‌شناختی، روحیه زنان رمانتیک است و با احساسات سر و کار دارد و نه با مسائل پیچیده فلسفی و کلامی و علمی، زنان نیاز به برهان و استدلال ندارند و در عوض کوشش می‌کنند با تکرار یک مطلب یا بیان ریزه‌کاری‌های آن، خواننده را قانع کنند. آن‌ها برای رسیدن به این هدف از جملات کوتاه و توصیفی پی در پی استفاده می‌کنند (Fotuhi, 2011).

جهان معاصر و دگرگونی‌های فرهنگی در ابعاد روان‌شناختی زن این امکان را برای شاعران زن امروزی فراهم آورده است تا بتوانند از عواطف خود سخن بگویند. در مورد سه شاعر برگزیده ایرانی نجمه زارع، مریم جعفری آذرمانی و رزا جمالی، دو شاعره زارع و جعفری شاعرانی غزل‌سرا هستند که بالطبع خصوصیات غزل‌نو زنان در اشعار آن‌ها نمود بسیار یافته است. عواطف زنانه این شاعران با کاربرد واژگان احساسی زنانه و بیانی کاملاً زنانه با ویژگی‌های روحی، فرهنگی، اجتماعی و به خصوص حضور گفتمان و زبان زنانه است؛ جملاتی که لحن عاطفی زنانه را به مخاطب انتقال می‌دهند و عناصری که به نحوی به زنانگی ارتباط دارد. بن‌مایه‌های اساسی رمانتیک و زبان زنانه در اشعار زارع، جعفری و جمالی با شعر و شخصیت فروغ فرخزاد، در شعر معاصر گشوده شد و شاعران زن در دهه‌های بعد نیز از او الگو گرفتند. فروغ فرخزاد شاعری است نوآور که زبان و عاطفه زنانه را در شعر فارسی پایه‌گذاری کرد؛ به همین دلیل برخی موارد عاطفی و زبانی در شعر زنانه فرخزاد و شاعران پیرو او با سنت شعری فرق دارد. او خود در همین رابطه می‌گوید: «ویران کردن اگر حاصلش یک نوع ساختمان تازه نباشد فی‌نفسه عمل قابل ستایشی نیست» (Esmaili & Sedarat, 1968). ادبیات زنانه اغلب ادبیاتی است که با سخن‌گفتن‌های فراوان زنان (سخن‌گفتن با خود و یا با زنان دیگر) در داستان تجلی می‌یابد (Hosseini, 2004). اشعار زارع، جعفری و جمالی در زبان روان‌شناختی و فرهنگی جامعه و به شیوه رمانتیک زنانه ویژگی‌های خاص، مشابه و متفاوت دارند. اشعار شاعر عرب‌زبان سوریه؛ یعنی غاده السمان، هم به دلیل قربات‌های تاریخی و دینی ایران و سوریه سبب شده که بر ذهنیت و فرهنگ ادیبان تأثیر خاصی گذاشته و شباهت‌های بارزی بین آن‌ها ایجاد کند. در مورد زبان رمانتیک زنانه ممکن است یک شاعر به دلیل به کار بردن بیشتر واژگان و عناصر زنانه، زبانش زنانه‌تر باشد و از لحاظ سبک و محتوای رمانتیک زنانه یک شاعر ممکن است با غاده السمان، شباهت بیشتری داشته باشد. در مقاله «زنانگی

در غزل؛ تاملی در ویژگی‌ها و شاخصه‌های غزل زنانه معاصر» این نتیجه به دست آمد که گذر زمان و برداشته شدن موانع اجتماعی و فرهنگی بر سر راه شاعران زن این امکان را به آنان داده است تا بتوانند افکار، جهان‌بینی و عواطف شخصی خود را با رسیدن به خلاقیت ادبی و هنری نشان دهند (Zaruni, 2019). در مقاله «مفهوم درد و رنج در اشعار غاده السمان و فروغ فرخزاد» این یافته به دست آمد که این دو شاعر، ضمن توجه به دردهای فردی مثل تنهایی، رنج، غم و اندوه به درد دیگران و محرومیت‌های آن‌ها هم توجه داشته‌اند. آن‌ها بزرگترین ترس را در از دست دادن معشوق (چه زمینی، چه روحانی و چه عشق به وطن)، نرسیدن زنان به حق و حقوق خود در جامعه و یأس و ناامیدی دانسته‌اند که از عوامل گوناگون فرهنگی و اجتماعی دوران خود و به موازات مرگ است (Nader-inejad & Gorji, 2012). هم‌چنین مقاله «عصیان و هنجارگریزی در شعر فروغ فرخزاد و غاده‌السمان» که حاصل این پژوهش آن بود که: اصالت دادن به تجربه‌ها و احساسات زنانه در تقابل با گفتمان مسلط مردانه و توجه به ژرف‌ترین نیازهای عاطفی زنان از موتیف‌های شاخص در شعر آن‌ها به خصوص با موضوع عشق است. اسارت به واسطه عشق از بن‌مایه‌های مشهود در شعر غاده السمان و فروغ فرخزاد است (Davoudi Moghaddam & Akhtari, 2015).

راجع به سه شاعر ایرانی پژوهش حاضر نیز مقالاتی نگارش شده از جمله مقاله «زنانگی در غزل معاصر زنان؛ مطالعه موردی: نجمه زارع، کبری موسوی و پانته آصفایی» است که نتیجه این پژوهش آن بود که: شاعرانی با عواطفی زنانه در عصر حاضرند که زنانگی آن‌ها با شعرشان بسیار درهم تنیده شده و هر سه در بیان احساس خود بسیار صادق هستند و این که یاس و ناامیدی در کنار امید در کنار هم رنگ در اشعار نجمه زارع دیده می‌شود (Rashi-di & Moavi, 2018). نظر به اهمیت ادبیات تطبیقی و توجه بیش از پیش به پژوهش درباره ابعاد روان‌شناختی شعر و زبان زنان در بستر فرهنگ جامعه، این پژوهش در پی آن است که بن‌مایه‌های اساسی رمانتیک و زبان زنانه در اشعار زارع، جعفری و جمالی را با یک‌دیگر و با شاعر عرب‌زبان؛ یعنی غاده السمان، مطالعه و مقایسه کند. لذا هدف پژوهش حاضر، تحلیل تطبیقی محتوای فرهنگی و روان‌شناختی عواطف زنانه در اشعار نجمه زارع، مریم جعفری و رزا جمالی با شعر غاده السمان است.

روش

طرح پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

روش پژوهش توصیفی-تحلیلی است. جامعه پژوهش شامل کلیه اشعار نجمه زارع، مریم جعفری، رزا جمالی و اشعار غاده السمان می‌باشد. نمونه پژوهش اشعار مربوط به محتوای فرهنگی و روان‌شناختی عواطف زنانه شاعران مذکور بود.

روش اجرا

این پژوهش با رویکردی تطبیقی-تحلیلی بود و جهت جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای استفاده شد. بدین منظور، نخست دفتر اشعار غاده السمان و مضامین و عناصر زبانی مهم شعر او مطالعه و یادداشت‌برداری شد. سپس دفتر اشعار سه شاعر زن ایرانی (نجمه زارع، مریم جعفری و رزا جمالی) که با محتوا و زبان شعر غاده السمان اشتراکات مناسبی داشتند، مطالعه و موارد مهم از منظر تحلیل فرهنگی و روان‌شناختی تطبیقی فیش‌برداری، طبقه‌بندی و تحلیل شد.

یافته‌ها

با بررسی‌های انجام‌شده و تطبیق عناصر محتوایی فرهنگی و روان‌شناختی عواطف شعر شاعران برگزیده در این پژوهش، مهم‌ترین مباحث مشترک پرتکرار در شعر هر کدام از این شاعران در قالب عناوین زیر به دست آمد که ضمن استخراج و دسته‌بندی مطالب، به بررسی و نقد تطبیقی این یافته‌ها پرداخته شد:



رنج و اندوه زنانه

یکی از مضامین خاص شعر در فرهنگ معاصر بحث غم و اندوه است: "درد یکی از مفاهیم درونی شده و همراه با شاعران معاصر است که میراث ادبیات عرفانی گذشته است البته با قداستی کمتر" (Moradi, 2010) که به ویژه در مورد زنان چون روح حساس‌تری نسبت به مردان دارند و عاطفه و احساس در آن‌ها از قدرت بیشتری برخوردار است نمود بیشتری دارد. درد و رنج با رویکرد روان‌شناختی (درونی)، با توجه به عنصر زمان و دوره، نگاه انسان پیشین، اثر دوری از امر قدسی و ایمان، به خاطر تعلق خاطر و این جایی، کنونی نزیستن (سیر در گذشته)، نابسامانی‌های ذهنی و روان‌شناختی به وجود می‌آید (Gorji & et al., 2010). جمالی نیز در همین زمینه مضمونی مشابه دارد: «خلاصه دریا دریا/ بر کاغذ سقف‌های شکسته/ پس کوچه‌های بسته/ استکانهای سرکشیده/ تیک تاک‌های بطن یخ‌کرده خسته پاشیده» (Jamali, 1998). این نوع اندوه، نشان از آن دارد که تعلقات آن‌ها مربوط به گذشته است که به آن می‌گویند: اینجایی و اکنونی نزیستن. حسرت دوران جوانی را دارند و قطع ارتباط با آن دوران را با برداشتی تلخ یاد می‌کنند.

درد و اندوه غاده‌السمان، به نوعی تعلق خاطر است: «اندوهم باغچه دزدیده من است/ در غارهای روحم/ پس اندوه دلخواه‌ترین چیزی است که در تملک دختر است...» (Al-Samman, 1999, Translated by Farzad, 2004) که گویی آمیختگی ازلی روحی، جسمی و انس دیرینگی با آن داشته است. گفتنی است واژه «غار» از کلمات زنانه و مظاهر کهن‌الگوی مادر کبیری است: «در مجموع سه وجه اساسی مادر عبارتند از: مراقبت‌کننده، پرورش‌دهنده و احساسات‌تند و اعماق‌تاریک او...» (JYung, 1986, Translated by Faramarizi, 2011). این کلمه در اشعار غاده‌السمان پرتکرار است. اندوه او از بعد فرهنگ زمانه و جامعه‌شناختی است؛ او از این که به سواد زن در جامعه اهمیت داده نمی‌شود، نگران است و آن را با نابودی زن، برابر می‌داند که این اندوه نه فقط شامل زنان عرب که مربوط به کل زنان مشرق زمین می‌شود. «این جا گوری ست/ نامش تکه‌تکه شدن‌ها/ که الفبای زن شرقی/ در آن دفن می‌شود» (Al-Samman, 1999, Translated by Farzad, 2004).

اشعار زارع، سراسر آه و ناله و گلایه که بیشتر به خاطر فراق از معشوق است. او بغض خود را با گریه نشان می‌دهد که از افعال احساسی زنانه است: «گریه کردم گریه هم این بار آرامم نکرد/ هرچه کردم هرچه آه انگار آرامم نکرد... بی تو خشکیدند پاهایم کسی راهم نبرد / درد دل با سایه دیوار آرامم نکرد» (Zare, 2018). می‌توان دریافت اندوه زنانه زارع بیشتر حالت روان‌شناختی و درونی دارد که گویی همزاد ازلی او بوده است. اشعار عاشقانه غمگین او ریتمی کاملاً کند دارد که نشان از ناکام ماندن او و بی‌وفایی از طرف معشوق است.

اندوه جعفری جنبه اعتراضی دارد. او با تلمیح زنانه اعتراض و اندوه خود را نشان می‌دهد: «نه مثل باقی مریم‌ها که مطلقاً خود او هستم / چرا که درد جهان - تنها - سر مسیح من افتاده است». «زن ریات شده در کمال رسوایی / رسیده است به فرجام روح‌فرسایی / که پشت پنجره‌اش روز خوش نمی‌بیند / شب ارتباط ندارد به ضعف بینایی / خدا نکرده مگر می‌شود محبت کرد / ...» (Jafari Azarmani, 2018). درد و اندوه جعفری مربوط به عنصر زمان و دوره است و این که زنان از حقوق طبیعی و بشری محروم هستند و حتی می‌توان از این اشعار شرایط روان‌شناختی و فرهنگی حاکم بر جامعه را از دیدگاه زن تصور نمود. در واقع بیشتر عاطفه شعری و غزل‌های اعتراضی جعفری به آسیب‌های اجتماعی مربوط می‌شود. با مطالعه چنین آثار ادبی اجتماعی می‌توان به رابطه متقابل بین جامعه و ادبیات پی برد و «روشن است که هر اندازه شاعر یا نویسنده نسبت به آن چه در پیرامون وی می‌گذرد حساس‌تر و در برابر جامعه خود و سرنوشت آن متعهدتر باشد باز تاب شرایط و اوضاع اجتماعی نیز در آثار او ژرف‌تر و گسترده‌تر است» (Vahida, 1997). بنابر شواهد شعری ذکر شده، روشن می‌شود که نگرش و حالات روان‌شناختی و عواطف شخصی شاعر و اوضاع اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند، بر نوع اندوه زنانه‌اش تأثیر چشمگیری دارد و احساس واقعی شاعر بیش از هر چیز بازتاب محیطی است که در آن رشد یافته است.

جمالی نیز در همین زمینه مضمونی دارد: «خلاصه دریا دریا/ بر کاغذ سقف‌های شکسته/ پس کوچه‌های بسته/ استکان‌های سرکشیده/ تیک تاک‌های بطن یخ‌کرده خسته پاشیده» (Jamali, 1998). این نوع اندوه، نشان از آن دارد که تعلقات آن مربوط به گذشته است که به آن می‌گویند: این جایی و اکنونی نزیستن. جمالی قطع ارتباط با آن دوران را با برداشتی تلخ یاد می‌کند.

تغزلات زنانه

از دیدگاه روان‌شناسی فرهنگی به زن شاعر، عشق تنها عنصری است که همواره جزء اصلی شعر و نثر زنانه است. در رمان‌های زنانه، عشق یا ماجرای اصلی است یا در پس‌زمینه روایت حضور دارد. «عشق در زندگی زن یک نیاز ضروری است. تنها عشق قادر است زیبایی‌های پنهان و آشکار او را بر خودش و دیگری آشکار کند. عشق برای او نیازهای حیاتی هم‌چون تشنگی و گرسنگی است» (Zarleki, 2003). در نوشتار زنانه به اراده زنانه‌نویس (چه نویسنده زن باشد و چه مرد) من معشوق به من عاشق تبدیل می‌شود؛ یعنی زن این قدرت و جسارت را پیدا می‌کند تا از مقام معشوق به مقام عاشق تغییر موضع دهد. همین مسئله است که موجب می‌شود نوشتار زنانه قدری متفاوت باشد. این مضمون برای زن و مرد دارای بار عاطفی متفاوتی است و برداشت آن دو در این عاطفه یکسان نیست. برای مرد «زن مورد علاقه، جز ارزشی در میان ارزش‌ها نیست. مردها می‌خواهند او را جزئی از هستی خود کنند. به عکس برای زن، عشق عبارت است از کناره‌گیری کامل به سوی یک ارباب» (De Beauvoir, 1949, Translated by Sanaavi, 2009).

زن به معشوق خود تکیه و از طریق او احساس امنیت و آرامش خاطر می‌کند. غاده السمان آرامش را فقط در کنار معشوق می‌جوید حتی اگر در سست‌ترین مکان‌ها باشد: «با تو در خانه تارهای عنکبوت اقامت کردم.../ اما معنای استقرار را دریافتم» (Al-Samman, 1962, Translated by Parniaei Fard, 2017). رزا جمالی، وحدت با معشوق و آرامش با او را این‌گونه وصف می‌کند: تکه‌ای از لامسه من گم شده است / لامسه جهان است / سرانگشت‌های خوابم / لمس می‌کنم / در بی‌لمسی مطلق / خلاء... (Jamali, 1998). شبیه همین مضمون را غاده السمان هم دارد. او حتی یادآوری خاطره با معشوق را باعث آرامش می‌داند: این خاطرات ماست که بدون کمر بند نجات / چون قرص خواب آور می‌رود به سوی آب / و امواج اندک‌اندک فرو می‌برد آن را تا فرق سر... / چرا پاییز سرزنده نمی‌شود مگر در بهار؟ (Al-Samman, 2009, Translated by Al-Yasin, 2010). نجمه زارع با عنایت به بعد عرفانی، احساس وحدت و این‌همانی با معشوق و فانی شدن در او را این‌گونه توصیف می‌کند: تمام می‌شوی اما اگر تمام شوم من / تو ای تمامی آتش من ای تمامی هیزم (Zare, 2006). جعفری، معشوق را انگیزه‌ای می‌داند برای سرودن شعر عاشقانه: تأثیر من! اگر غزل عاشقانه شد / تنها دلیل، خواندن آن‌ها برای توست. و خود را بدون معشوق، کمال نیافته می‌داند و از طریق وصال با او به وحدت وجود می‌رسد (Jafari Azarmani, 2018). با این توصیفات می‌توان به وحدت بین عاشق و معشوق پی برد و از آن به «عشق دگرسان» تعبیر کرد که مختص شعر نو است و «ناظر به تلقی وحدت گرایانه از هستی آدمی است» (Mokhtari, 1998).

دلهره و اضطراب زنانه

زنان همواره در رابطه با مسائل احساسی و عاشقی ترس و دلهره خاصی داشته‌اند، به خاطر همین در بیشتر مواقع از برملا کردن آن خودداری می‌کنند. غاده از ابراز عشق به معشوق در واهمه است؛ و در بعضی مواقع، ترس او از خود معشوق است همراه با اشتیاق، هیجان و دلهره خاص زنانه: گاه فشردن دست‌هایم / به تو اعتماد ندارم... (Al-Samman, 2003, Translated by Abdullian, 2018) و در این‌جا از طریق کاربرد صور خیال، خود را در مکان‌های پر از خطر می‌داند و از این طریق دلهره زنانه خود را نشان می‌دهد: چون ماهی شناور در سیلاب / یا جغد خفته بر بالش زلزله‌ها / در گورستان سرداب‌ها هروله می‌کنیم / چون موشی الکترونیکی / با کاروان موش‌های فلزی / با چهره‌های کبودشان / انبوه در دل قطارهای غمگین شبانه (Al-Samman, 1999, Translated by Farzad, 2001). نجمه زارع نیز از برملا کردن عشق و احساس درونی خود واهمه دارد؛ دوباره حرف دلم در گلوی لعنتی است... (Zare, 2018). به دلیل فرهنگ موجود در زمانه و انتظار از زنان آن دوره، او هم‌چنین عشق و عاشقی را ممنوع و گناه می‌داند: «آهسته‌تر که عشق تو جرم است هیچ کس / در شهر نیست...» (Zare, 2006).

جمالی حالت ترس روان‌شناختی و اضطراب زنانه خود را به صورت رنگ سیاه نشان می‌دهد و به نوعی گلایه خود را از بی‌اعتنایی معشوق نشان می‌دهد: و من که از ترس، پیراهنی از سیاه پوشیده‌ام / و تو که آرام آرام



می‌گریزی... (Jamali, 2001) و در جای دیگر اضطراب و بی‌قراری خود را برای رسیدن به معشوق این‌گونه بیان می‌کند: و با پیراهن‌هایی از ما که منتشر شده است/ در زمانی که افلیج‌مان کرده است از اضطراب/ هیولایی از تپش قلب/ جداره‌های من را از زمین بی‌واسطه کنده است (Jamali, 2014). مریم جعفری اضطراب زنانه خود را از این لحاظ می‌داند که زن بودن او ممکن است موجب رکود او شود و به نوعی خود را محبوس جهان می‌بیند: جا نمانده ست که در جا بزنم با چه لحنی بنویسم که زخم/ ترس پاهای مرا بلعیده چار دیوار است به جای دیوار (Jafari Azarmani, 2014).

نوستالژی دوران کودکی

یادآوری خاطرات کودکی در شعر زنان معاصر نمود خاصی دارد و آرامش روان و ماهیت اصیل خود را فقط در آن دوران می‌جویند؛ دورانی فراموش نشدنی و قابل گرامی‌داشت و ستایش. شاعران معاصر برای آن که حس و حال آن دوران را برای مخاطبان بیشتر تداعی کنند و عواطف آنان را برانگیزانند از این نوع مضامین بیشتر استفاده می‌کنند به طوری که می‌توان گفت: «آوردن این تعابیر و مضامین نوستالژیک لازمه شعر نو است. نوعی نواندیشی است که جزء لاینفک آن محسوب می‌شود» (Mokhtari, 1998). تکرار و کاربرد این مضامین در اشعار جعفری به فراوانی دیده می‌شود. او دوران کودکی را دوران خوشبختی و بدون بازگشت می‌داند: دلگیرم از آن مریم معصوم که جا ماند/ در دفتر نقاشی شش سالگی من/ با خانه و خورشید و گل و میز و درختش/ هم‌میزی سارا شد و هم‌بازی لادن/ سی سال تمام است که گم کرده‌ام او را/ دعوای من و جامعه شد... (Jafari Azarmani, 2014). این غزل علاوه بر جنبه نوستالژی جنبه جامعه‌شناختی و تاریخی نیز دارد؛ زیرا گذر زمان همراه با تحولات فرهنگی و اجتماعی است و احساس واقعی شاعر، حاصل محیطی است که در آن به بلوغ فکری و جسمی رسیده است. نوستالژی زارع یادآور کارتون‌های زمان کودکی است: «یک لنگه کفش" به جاز من و تویی/ در جستجوی "سیندرلایی" که مدتی ست... (Zare, 2006). غاده السمان یادآوری خاطرات شیرین آن دوران را با متلاشی شدن جسمش برابر می‌داند و با تخیل عمیق زنانه این‌گونه آن را به تصویر می‌کشد: «جشن‌های کودکی و ستون‌های قصرهای قرن گذشته/ کلوخی شنی است که در میان انگشتانم پاش پاش می‌شود» (Al-Samman, 2005, Translated by Farzad, 2010). پرواضح است که زنان با دوران کودکی خود پیوند ناگسستنی‌ای دارند و آرامش و شادی واقعی را فقط در آن دوران می‌جویند.

صور خیال زنانه

از بین این شاعران، غاده السمان و جمالی از تخیلات بیشتری استفاده کرده‌اند؛ مخصوصاً در مورد اشعار غاده السمان باید گفت بیشتر اشعار عاشقانه او بر همین اساس است و عنصر تخیل در اشعار او «از طریق درهم آمیختن تصویرهای عینی و ذهنی و با کمک گرفتن از آرایه‌های لفظی و معنوی است» (Dehghani & Hesampour, 2013). در مورد اشعار جمالی هم باید گفت: «شاعری است که کلامش میان سطحی از اورادگویی تا شطح در نوسان است. سبک شعری جمالی، پیچیده و مبهم است» (Honanry, 2021) که این ابهام نتیجه خیالی بودن شعرش است که از طریق به کار بردن نمادها، اشیاء و کلمات، تخیلات خاصی ایجاد می‌کند که تداعی‌کننده تصاویر و ترکیب‌های بدیع و نو است.

ارتباط زنان شاعر با رنگ‌ها

در روان‌شناسی رنگ‌ها، زنان به رنگ‌ها دقت بیشتری کرده و از آن‌ها برداشت‌های روان‌شناختی بیشتری کرده و حتی نسبت به رنگ‌های مختلف واکنش‌های روانی متفاوتی نشان می‌دهند. از این رو زنان برای هر رنگ طیف‌های گوناگونی در نظر می‌گیرند؛ اما در مقابل، برای مردان طیف‌های گوناگون رنگ‌ها اهمیت چندانی ندارد آن‌ها بیشتر رنگ‌های اصلی را می‌شناسند. «زنان در کاربرد رنگ واژه‌ها دقت و جزئی‌نگری بیشتری دارند و در مقایسه با مردان از اصطلاحات متنوع‌تری برای رنگ‌ها استفاده می‌کنند» (Agridy, 2000, Translated by Darzi, 2014). در اشعار زارع اندوه عاشقانه خاصی نهفته است؛ تمام ایام او پاییزی و به رنگ زرد است: هر زمستان، پاییز،



هر بهارم زرد است/ پا به هر باغچه‌ای می‌گذارم زرد است. و این رنگ را نشانه دل‌تنگی می‌داند: تا تو نقاش دل تنگ منی دقت کن/ برگ‌ها را نکنی زرد دلم می‌گیرد (Zare, 2006).

جعفری انس خاصی با رنگ‌ها دارد. رنگ اندوه و نشانه افسردگی زنانه او رنگ خاکستری و رنگ آبی برای او رنگ امید و عشق به زندگی و رنگ آرامش و شادی است: «بعد دیروز خود-محو و خاکستری/ باز آبی شده رنگ دریای من / رنگ تو آبی است ولی رنگ من کبود/ تو شعله ملایم و من حلقه حلقه دود» (Jafari Azarmani, 2018). اشعار غاده السمان رنگ‌های متنوعی دارد که بسته به مضمون شعر متفاوت است؛ رنگ‌های عاشقانه او پرتقالی، آبی و نقره‌ای است: غروب پرتقالی‌رنگ/ نیمکت‌ها/ صورت‌ها/... (Al-Samman, 2003, Translated by Abdulian, 2018). اما رنگ اصلی شعر او که بسامد بالایی دارد، رنگ سیاه است که بیشتر از طریق کلماتی که نشان از تاریکی و وحشت و کدر بودن دارد زیاد به کار برده است: «او غرقه در سیاهی شیون می‌کرد». رنگ سفید هم در شعر او وجود دارد، ولی پیوسته می‌خواهد خود را در تضاد با آن نشان دهد و با عصیان آن را به سیاه بدل کند: از دیدار بازگشتم/ تا سرکشی خود را بر ورق سفید کاغذ/ بنگارم... (Al-Samman, 1999, Translated by Farzad, 2004).

اشعار جمالی نیز مانند غاده السمان رنگ‌های مختلفی دارد. در اشعار جمالی نیز مانند اشعار غاده رنگ سیاهی بر رنگ‌های دیگر غلبه دارد و به طور واضح و مضمونی آمده است: در هسته‌های سیاهت می‌میری (Jamali, 1998). هیچ کدام از این رنگ‌ها بی‌دلیل و ناگهانی انتخاب نشده‌اند. تنوع رنگ‌ها در شعر زنان از میزان بیشتری برخوردار است و تمام این رنگ‌ها نشان از عاطفه عاشقانه یا غم و اندوهی خاص دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

طبق یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گزارش نمود که سبک احساسی زنانه در اشعار تمام این شاعران به چشم می‌خورد. هر کدام از شاعران ایرانی، زبان رمانتیک زنانه خاص خود را داشته‌اند که در بعضی موارد به غاده السمان شبیه و گاه نیز متفاوت هستند. بن‌مایه فراگیر عاطفی شعر نجمه زارع اندوه دوری از محبوب است. اندوه زنانه او جنبه روان‌شناختی داشته و نوعی تسلیم بودن در مقابل شرایط در اشعارش وجود دارد. غزل عاشقانه و اعتراضی-اجتماعی جعفری نیز در بحث گفتمان و زبان زنانه برجسته است. وی آسیب‌های اجتماعی را بیان می‌کند و خواهان اصلاح جامعه به خصوص وضع زنان است. اشعار جمالی اشعاری است بر پایه تخیل زنانه که بیشتر مضامین رمانتیک زنانه را در قالب رمز و نماد نشان داده است. وی زبان زنانه دارد و کلمات مخصوص زنان در اشعارش زیاد به کار رفته است. اشعار او از لحاظ کاربرد کلمات احساسی و زنانه در مقایسه با دو شاعر ایرانی دیگر بیشتر است و زبان جمالی زنانه‌تر است. در مورد غاده السمان گزارش شده ترکیبی از موارد ذکر شده این سه شاعر ایرانی در زبان رمانتیک زنانه‌اش وجود دارد؛ یعنی هم شاعری گلایه‌مند از فراق معشوق و هم دفاع از حقوق زنان است. اندوه او هم جنبه روان‌شناختی، فرهنگی و جامعه‌شناختی و هم در زمان حال نزیستن (تعلق به گذشته داشتن) دارد. وی زبانی بسیار هنجارگیز دارد. از لحاظ محتوایی بیشتر اشعارش بر پایه تخیل است و نماد و آرایه‌های ادبی که از طریق آن، زبان رمانتیک زنانه‌اش را در اشعارش زیاد به کار برده است. به طور کلی می‌توان گفت خیلی از جنبه‌های شعر زنانه به خصوص موارد تغزلی و عاشقانه‌سرایی به رزا جمالی، شبیه و نزدیک است و از فرهنگ جامعه شاعران نشأت می‌گیرد. این چهار شاعره هر کدام به نوعی صدای زنانه رمانتیک خاص در فرهنگ غالب زمان خود هستند که نشانه‌های مشترک کهن‌الگویی و گفتمان زنانه نیز در شعرشان مشترک است. اشاره‌ی در پی به رنگ‌ها از خصوصیات شعر زنان و زنانه‌سرایی است که در شعر این چهار شاعر به خصوص در شعر رزا جمالی و غاده السمان برجستگی خاص وجود دارد. در اشعار غاده السمان اشاره به رنگ سیاه و تنوع‌پردازی در نام‌بردن از رنگ‌های جدید مانند پرتقالی، آبی و نقره‌ای نیز دیده می‌شود. در کل می‌توان گزارش کرد که حسرت و عاطفه زنانه در شعر این شاعران مشترک بوده و از این حیث می‌توان روان‌شناسی فرهنگی زنان در دوران این شاعران زن را درک نمود و به تصویر کشید.

سهم نویسندگان: خانم فاطمه تقی‌نژاد: طراحی کلی مقاله، ایده‌پردازی و ویرایش و نویسنده مسئول. دکتر سید



محتشم محمدی: طراحی چارچوب کلی، تحلیل محتوا و ویرایش مقاله. دکتر علی محمد محمودی: طراحی چارچوب کلی، تحلیل محتوا و ویرایش مقاله. این مقاله برگرفته از رساله دکتری خانم فاطمه تقی‌نژاد به راهنمایی دکتر سید محتشم محمدی و مشاوره دکتر علی محمد محمودی است. همه نویسندگان نسخه نهایی را بررسی و تأیید کردند.

سپاسگزارى: از شرکت‌کنندگان محترم و افرادی که در اجرای این پژوهش همکاری داشتند قدردانی می‌شود.

تعارض منافع: نویسندگان اعلام می‌دارند که این مقاله هیچ گونه تعارض منافی ندارد.

منابع مالی: این مقاله از حمایت مالی برخوردار نبوده است.

References

- Adebayo, S. O., & Ilori, O, S. (2013). Influence of paranormal beliefs on psychopathology in a cross-cultural society. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 11(2), 63-70. URL: https://www.researchgate.net/publication/236963973_Influence_of_Paranormal_beliefs_on_Psychopathology_in_a_Cross-Cultural_Society
- Agridy, W. (2000). *An introduction to contemporary linguistics*. Translated by Ali Darzi. (2014). Tehran: Samt [Persian] <https://samt.ac.ir/fa/book/1948>
- Al-Samman, Gh. (1962). *Your eyes are my destiny*. Translated by Mesoon Parniaei Fard. (2017). Second edition. Tehran: Ijaz. [Persian] URL: <https://bookland.ir/book/16155>
- Al-Samman, Gh. (1999). *A woman in love among duats*. Translated by Sattar Jalilzadeh. (2017). Tehran: Cheshme. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/11432751>
- Al-Samman, Gh. (1999). *Eternity, the moment of love*. Translated by Abdul Hossein Farzad. (2004). Tehran: Cheshme. [Persian] <https://www.gisoom.com/book/11005068>
- Al-Samman, Gh. (2003). *Dancing with Owl*. Translated by Shamim Abdulian. (2018). Abadan: Question. [Persian] URL: <https://www.bennubook.com/book/16888>
- Al-Samman, Gh. (2005). *The Virtual Granule*. Translated by Abdul Hossein Farzad. (2010). Third edition. Tehran: Cheshme. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/11340573>
- Al-Samman, Gh. (2009). *Dance with the owl*. Translation: Kazem Al-Yasin (2011) Shahin Shahr: Schools. [Persian] URL: <https://www.iranketab.ir/book/14106-dance-with-the-owl>
- Al-Samman, Gh. (2015). *Love period - bilingual / Farsi Arabic*. Translated by Sattar Jalilzadeh (2017). Tehran: GolAzin. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/11507938>.
- Davoudi Moghaddam, F., & Akhtari, T. (2015). Rebellion and deviance from norms in the poetry of Forough Farrokhzad and Ghadeh Alsman. *Arabic literature*, 8(2), 112-93. [Persian] URL: https://jalit.ut.ac.ir/article_62560.html
- De Beauvoir, S. (1949). *The second gender*. Translated by Qasem Sanaavi. (2009). Tehran: Tos. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/11313973>
- Dehghani, N., & Hesampour, S. (2013). Semantic meta-normative analysis in Ghada Al-Samman's poems. *Sistan and Baluchistan University research paper on lyrical literature*, 12(22), 111-128. [Persian] URL: https://jllr.usb.ac.ir/article_1689.html



- Esmaili, A. & Sedarat, A. (1968). *Immortal Forough Farrokhzad*. Tehran: Javidan. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/1223981>
- Fotuhi, M. (2011). *Stylology, theories, approaches and methods*. Tehran: Sokhan. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/11226958>
- Gorji, M. Kopa, F., & Kohandani, M.R. (2010). The concept of pain and suffering in the eyes of contemporary women poets (with an emphasis on the poems of Forough Farrokhzad and Simin Behbahani). *Scientific Research Quarterly of Literary Criticism*, 3(9), 162-141. [Persian] URL: <http://lcq.modares.ac.ir/article-29-5166-fa.html>
- Honary, G. (2021). *Rooted rebellion (stylistic analysis of contemporary women's poetry)*. First Edition. Tehran: Agar. [Persian] URL: <https://vistor.shop/book/140494>
- Hosseini, M. (2004). Female narration in female fiction writing. *The book of the month of literature and philosophy*, 93(1), 94-101. [Persian] URL: <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2035/94/text>
- Jafari Azarmani, M. (2014). *Beat. First Edition*. Tehran: Fasl 5. [Persian] URL: <http://fasle5.ir/book.php?id=483>
- Jafari Azarmani, M. (2018). *Heartbroken women*. First Edition. Tehran: Scientific. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/11546048>
- Jamali, R. (1998). *This is not a dead apple or a cucumber or a pear*. First Edition. Tehran: Wistar. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/1132534>
- Jamali, R. (2001). *I have brewed coffee to continue this police story*. First Edition. Tehran: Arvij. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/1215338>
- Jamali, R. (2014). *This hourglass has fallen asleep*. Second edition. Tehran: Cheshme. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/11182457>
- JYung, C, G. (1986). *Four archetypes: mother, rebirth, spirit, Trickster*. Translated by Parvin Faramarizi. (2011). Tehran: Publication of Astan Qods Razavi Cultural Vice-Chancellor. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/1127545>
- Manafi Sharafabad, K., & Zamani, E. (2012). The role of education system in the cultural development of society. *Journal of Cultural Engineering*, 7(74-73), 151-134. [Persian] URL: <https://www.sid.ir/paper/900986/fa>
- Mokhtari, M. (1998). *Seventy years of romance: an analysis of contemporary lyrical mentality with the poetry of 200 poets*. Tehran: Circulation. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/1157105>
- Moradi, M. (2010). *Flow analysis of the sonnets of the young poets of Fars province in the years after the war*. Shiraz: Assaliha in collaboration with Farsology Foundation. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/11514704>
- Naderinejad, E., & Gorji, M. (2012). The concept of pain and suffering in the poems of Ghada Alsmann and Forough Farrokhzad. *Comparative literature studies*, 7(26), 185-157. [Persian] URL: <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1027762>
- Rashidi, M., & Moavi, H. (2018). Examination of femininity in contemporary women's ghazal (case study: Najmeh Zare, Kobra Mousavi and Panthea Safaei). *Specialized scientific quarterly*



- of language studies and lyrical literature of Najaf Abad Islamic Azad University, 9(31), 19-32. [Persian] URL: <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/124480/26>
- Sixo, H. (1976). *Medusa's laugh*. Translated by Noushin Ahmadi Khorasani & et al. (2007). Tehran: Roshangan. [Persian] URL: <https://lib.wrc.ir/scholar/view/1/2241>
- Tyson, L. (2006). *Theories of contemporary literary criticism*. Translated by Maziar Hosseinzade & Fatemeh Hosseini. (2008). Tehran: Today's View. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/1977517>
- Vahida, F. (1997). A step in the realm of sociology in literature. *Quarterly Journal of Iranian Sociological Association*, 1(2), 33-46. [Persian] URL: <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/91257>
- Woolf, V. (1929). *A room of its own*. Translated by Safora Noorbakhsh. (2004). Tehran: Niloufar Publishing. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/1304961>
- Zare, N. (2006). *Love is Cain*. Tehran: People's Culture. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/1663879>
- Zare, N. (2018). *A three-letter fate*. Karaj: Shani Publications. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/11501932>
- Zarleki, Sh. (2003). *Women against women - a psychological research in the works of Albadess Pedes*. Tehran: Culture of Exploration. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/11060825>
- Zaruni, Gh. (2019). Femininity in Ghazal; A reflection on the features and characteristics of contemporary women's ghazal. *Contemporary Persian Literature - Research Institute of Humanities and Cultural Studies*, 10(1), 210-175. [Persian] URL: https://contemporarylit.i.hcs.ac.ir/article_5407.html